

Naistemees ja rahva lemmik Paul Pinna: LEGEND OMA ELUAJAL NAGU LURICH!

Varakult vaeses peres ainult ema kasvatada jäänud Paul Pinna tuli ja vallutas näitelaval vaatajad kui kee-ristorm. Tema pärast tormas rahvas teatrisse ja kõrtsi- desse-kabareedesse, kus ta esines. Naised olid ta ees põlvili ja 1917. aastast peale oli koos Theodor Altermanni- niga kutselise Estonia teatri alguse juures seisnud Pinna- na õieti kaks perekonda. Tütar Signe on meenutanud, kuidas isa kõigepealt kodus jõuluvanaks oli, kuusk ja ilusad kingitused ja siis läks teise perekonda, et sealgi laps kuuse, jõuluvana ja kinkideta ei jääks.

TÕNIS ERILAID
tonis.erilaid@ohtuleht.ee

Tõnis Erilaid AUTORIKÜLG

Pinna elas ju ka oma parima sõbra, teise Estonia kuulsuse, varalähkunud Theo Altermanni lese, laval oma heleda naeruga rohkem kui näitlemisega silma paistnud pikakasvulise, alati hästi rõivastatud Millyga. Kui Pinna abikaasa Netty 1937. aastal suri, siis abiellus ta aasta hiljem Millyga. Neil oli Signe Pinna kinitusel siis juba paarikümneaas- tane tütar. Kuidas Netty aastaid mehe sellist elu ja teisigi rohkeid armuseklusi talus, jääb igave- sti mõistatuseks.

Paul Pinna alustas teatrilaval mängimist kui Paul Otto Hermann (need olid tõesti tema ees- nimed täies hiilguses) Osten- Urv. Miks, ei osanud ta hiljem ka ise öelda. Aga see ta oli. Hoop- les, et õppis osi külma veega van- nis ja ühele näitlejakollegile ol- la öelnud: „Esinen kasvõi pel- dikuaugu ääre peal, kui hästi makstakse.“ ja kinnitas alati: mida suurem näitle- ja, seda suurem laps ta on. „Pinna oli selleks liiga ere, liiga kont- rastne ja liiga ande- kas, et teda ilustama peaks,“ olen siin võtnud tsiteerida Voldemar Pansot.

Näitleja tütar Signe (Sissy) Pinna, ise isa vastuseisust hoolima- ta näit- leja, on p a p a t iseloo- mustanud hoolitseva perepeana:

„Ta töötas kuursaalides ja kaba- reedes, et naisele ja lastele või- maldada mugavat suvitamist ja puhkust.“

Samas polnud tal äriaga õnne ehk nagu ta ise sõja ajal sõbrale kurtis: „Mu käed oskavad ainult näidelda. Keera, palun, sina mulle vilka.“ Ta oli kaasosaline ühes Tallinna baaris. See läks pankrot- ti. Ta pidas asja- armastajatest koosnevat Rah- vateatrit, esimest erateatrit Eestis. See

läks pankrotti. Kuid Pinna lavas- tas tohutult palju: esimesel Estonia hooajal tõi lavale 35 teatritük- ki. Toona oli pidevalt vahelduv repertuaar ju tavapärase. Kõige pikemalt oli näidend laval 19 kor- da. „Teda armastati kõikjal Ees- tis... Tihti juhtus nii, et kui meie suvise ringreisu trupp saabus Kark- si, Rāpinasse või mujale, tulid meile vastu küsimusega: „Kas Paul Pinna on ka kaasas?“ – „On küll.“ – „No siis on kõik korras!“ mee- nutab Ants Eskola. „Paul Pinna oli omapärane, mitmekülgne näit- leja. Ühtviisi hea ja meeldejääv nii kerglases „Lõbusas talupojas“ kui tõsises „Elavas laibas“. Tema Napoleoni kuju kuulub parema- te hulka Euroopa mastaabis.“

Vaenlasi oli Pinnal ometi pal- ju, sest samavõrra kergesti, kui ta teatridaamidega kurameeri- miseks ühise keele leidis, oskas ta rohke restoranis istumise- ga ja pärast svipsispäi laval vaid suflööri abil osa- ga toime tulla, mis loomulikult teatrijuhte ja teisi lavastajaid ärritas. Eriti vaenu- lik oli Ants Lauter. Voldemar Panso kir- jutab oma päevikus, kuidas Lauter öelnud ühel hommikul: armas Paul, tänasest meil suflöörikasti

Milly Altermann ja Paul Pinna Narvas 1936. aasta septembris.

enam ei ole. Pinna kähvanud vastu: hästi, aga siis ma ei män- gi. Lauter teatanud, et veelgi pare- rem – ja ulatanud tekstiraama- tu teisele näitlejale.

Mitte et Pinna poleks suflööri toime tulnud. Gerhart Hauptmanni näidendi „Kopranahkne kasukas“ esietenduse eel oli lavastaja endast väljas – Pinna ei tea oma osa. Panso kirjutab päe- vikus: „Pinna läheb lavale, rää- gib taevast ja maast, sõelub kogu aeg ikka rohkem suflööri kas- ti ümber, ja kui enam midagi pä- he ei tule rääkida, sosistab part- nerile: „Noh, räägi nüüd oma teksti ka. Sinu kord peaks olema.“ Varsti tuleb koht, kus Pinnal tuleb suur kõne pidada ja järsku mees on nagu halvatud, ei saa ühtegi sõna suust. Tekkis õudne moment. Pinna seisis keset lava nagu lastud vares, valge nupuga kepp peos. Kui ta, näost kahva- tu, abitult ringi vaatas ja paani- liselt näppude vahel keppi viibus, hakkas ta järsku järjest enam seda keerama ja vibutama, küll kahe sõrme vahel, küll kõigi küm- ne sõrme vahel, tegi surmahir- mus olles kepiga sada imet. Ja rahvas oli rabatud. Pinna kogus end, sai jutuotsa kätte ja pidas kõne maha. Arvustus märkis, et Pinna kepmäng päästis tüki ja lavastaja käskis seda igal etendusel korrata.“

„Meie kõik tunne- me Paul Pinna impro- viseeritud, mahlakaid Eesti teatri- ja muusikumuuseumi

nalju laval. Oletada võiks, et ta eelistab kerget osi, kuid kuule- me, et ta enda meelest on lem- mikud karakterosad nagu Napo- leon või „Pisuhännas“ vana Vest- mann,“ kirjutasid arvustajad. „Ei ole näitleja leib kerge. Vanema- test näitlejatest on õnnelikud need, kes oskavad ajaga kaasas käia, õnnetu aga see, kes ajast maha jääb,“ sõnas Pinna ise.

Matused kui rahvuslik leinapäev

Pinna 60. sünnipäeval 1944 korraldati draamateatris kutsu- tud küllalistega kontsertaktus. Pärast tähtsate meeste kõnesid teatas Lauter, et nüüd saab sõna rah- vanäitleja Paul Pinna. Juba ker- gelt purjus Pinna ehmatas, kuid läks tohutu aplausi saatel ikkagi kõnepulti, kus puhkes nutma enne, kui sai sõna suust: „Ma tänan teid, ma tänan, tänan, tänan. Aga kõige enam tahaksin ma tänada neid Nõukogude Eesti valitsuse inimesi, kes on mind nagu sitta pilpa peal kandnud. Ma tulen siis (Pinna oli sõja ajal nõukogude ta- galas, algul metsatööl, siis Eesti kunstiansamblites) ja mis ma näen: tütar on ära, väimees on ära, aga üks tütar ja naine on siis- ki siin ja see valmistab mulle rõõ- mu. Need nõukogude inimesed on nii ütlemata armsad inimesed... ja nüüd tuleb eile mul üks tuttav Narva maanteel vastu ja küsib irooniliselt, ma olen ju ise näitleja ja küllap ma mõistan, ja

küsi – noh, millal meid siis ära viiakse? Ja ma ütlesin siis: „Ko- he, aga kohe. Teid tuleb kohe ära viia!“ Ah need valitsuse inimesed on nii armsad inimesed. Veel kord tänu, tänu ja tänu.“

Lauter oli pärast kõnet näost punane ja vihane. Kahetses, et Pinnale suurte ülemuste ees sõ- na andis.

Panso kirjeldab oma päevikus Pinna matuseid 1949. aasta aprillil: „Kolmapäeval 1. aprillil oli matuste komisjoni moodustami- ne... Tekkis igasugu olukordi. Näi- teks olid Pinna naised viinud kõik ta riided pandimajja ja raha ma- ha joonud. Pandimajast lunasta- ti üks ülikond välja Estonia raha- dega... Pinna kodunt ei leitud ka ühtegi paari pesu. Keegi võõras laenas oma aluspüksid. Neljapäe- va lõunaks oli Pinna riides. Hü- vastijätuks (samal päeval maeti teinegi teeneline estoonianlane Agu Lüüdik) laulis meeskoor „Mu isa- maa on minu arm“... Rahvast ku- bisevad tänavaääred. Ja ainult eestlased. Liiklemine seisab. Tram- mid seisavad. On rahvuslik lei- napäev. Nüüd näeb, kui palju on ikka veel Tallinnas inimesi ja teat- risõpru. Töö seisab kõikjal. Äri- teenijad on ustel. Seisavad vana- mehed paljaspäi, kes on näinud Pinna talendi meteorina ilmu- mist... Viimane peatus on Narva maanteel Pinna kodu juures, siin ootavad meid bussid ja autod. Al- gab teekond Metsakalmistule... On soe tunne, kui asetan tege- laskonna pärja ja loen (Friedrich Kuhlbari) „Häitsememeeste“ lõpp- salmi: „...ei teda enam näta saa, / ent tema hõng käib üle ilma / ta nimi peap elama!““

Oma raamatus „Portreed mi- nus ja minu ümber“ on Panso tei- nud võrdluse: „Pinna muutus le- gendiks oma eluajal nagu Lurich. Asjatundjad räägivad, et Lurich oli lõpuperioodil neljal korral kaota- nud oma õpilasele Abergile, kelle- ga ta oli jaganud kõik oma võtete saladused. Aberg jäi suureks maad- lejaks, Lurich legendiks. Nõnda on ka nende sõbra Paul Pinnaga.“

MAAILMAKLASSI NÄITLEJA

„Paul Pinna kuulub eriklassi näitlejateperesse. Mitte ainult meie teatri mas- taabis, vaid ka rahvusvahelises ulatuses,“ kirjutas tema 50. sünnipäeval Päevaleht. „Pinna on näitleja jumala armust, kuigi hulk aastaid nägime Estonias ainult poolt tema talendist operetides ja naljatükkides.“ Artur Ad- son on Rootsist 1949. aastal lisanud: Paul Pinna on tänaseni meie suurim (lava)kunstnik. Tema kupleesid plaadistati kaugel rohkem kui teisi näit- le- jaid kokku. Kuid ta oleks võinud selle tegemata jätta, tsiteerides Saksa lava- kuulsust, kes salvestuspalved tagasi lükkas põhjendusega, et need helikon- servid kahjustavad lõplikult tema maine kõigi järeltulivate põlvede seas. Pinnast sai üks tähtsamatest Eesti kutselise teatri rajajatest, kui ta päevapealt jättis Saksamaal Kieli linnateatris oma loorberitega pärjatud töö ja Eestisse tagasi kiirustas.

Ta sündis Tallinnas 3. oktoobril 1884, jäi üheksa-aastaselt vaid ema kasvatada. Elutingimused olid kesised, kuid linnakooli käis Pinna läbi ja 1899. aastal alustas lavategevust Estonia seltsis. Täiendas end koos oma kaasaga Berliinis Emanuel Reicheri teatrikursustel. Saksa keel oli tal nii hästi suus seetõttu, et kodus ja eravestlustel teatris rääkisid nad kuldjuuk- selise Nettyga ainult selles keeles. Vastuolu Estonia juhtfiguuridega viis selleni, et Pinna lahkus Eestist. Esimese maailmasõja eel ja ajal käis ta mitut puhku Venemaal, esinedes seal lõpupoole koos järjekordse armu- kesega näiteks Nižni Novgorodi ja Moskva teatrites. Vabadussõja ajal mängis draamateatris ja oma rahvateatris, kuni Karl Jungholz ta Esto- niasse tagasi kutsus.

Paul Pinna perekond 1910. aasta paiku – naine Netty Pinna, tütar Signe Pinna ja poeg Paul Pinna jr.